

Kazimierz Chmielowski
Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego

Zmiany kompetencji sądownictwa administracyjnego we województwach poznańskim i pomorskiem

A. Sądownictwo administracyjne istniejące w obecnych województwach poznańskim i pomorskiem za rządów pruskich utrzymało w całej rozciągłości i ustawodawstwo polskie (art. 2 ustawy z 1. 8. 1919 r. Dz. Pr. P. P. nr. 64 poz. 685) ze zmianami wynikającymi z potrzeby dostosowania ustroju sądownictwa administracyjnego do nowych warunków, wpływających z powrotu b. dzielnicy pruskiej w skład Rzeczypospolitej Polskiej. I tak:

1) atrybucje Najwyższego Sądu Administracyjnego w Berlinie przekazano, aż do utworzenia Trybunału Administracyjnego, sądowi nadziemiańskiemu (art. 17 cyt. ust), później apelacyjnemu w Poznaniu (osobny senat administracyjny: rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 6. 4. 1920 r. Dz. Urz. Min. b. dz. pr. Nr. 18. p. 174) a wreszcie Najwyższemu Trybunałowi Administracyjnemu w Warszawie (art. 35 ustawy z 3. 8. 1922 r. Dz. U. Nr. 67 poz. 600);

2) rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 21. 2. 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. dz. pr. Nr. 10, poz. 81) tworzy w miejsce wydziałów obwodowych wojewódzkie sądy administracyjne przekazując im wszelkie kompetencje tych wydziałów

B. Zmiany właściwości rzeczowej:

I. Sprawy samorządowe:

1) art. 9. rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 20. 1. 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. dz. pr. Nr. 3, p. 3), względnie art. U rozporządzenia tego Ministra z 8. 1. 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. dz. pr. Nr. 3. p. 2) przejściowo zmienił obowiązujący wówczas dla miast obu Województw przepis § 15 ust. pruskiej z 1. 8. 1883 r. (Zbiór Ustaw str. 237), dotyczący zaczepienia uchwał rad miejskich i magistratów, także i w tym kierunku, że w miejsce sądów administracyjnych wprowadził kompe-

tencji wojewody, względnie Ministra. Zmiana ta, obowiązująca dla wszystkich miast we województwie pomorskiem a we województwie poznańskiem dla miast wymienionych w art. 4 wyżej podanego rozporządzenia z 20.1. 1920 r., odpadła z przeprowadzeniem wyborów (rozp. Min. b. dz. pr. 12. 8. 1921. Dz. U. Nr. 71, poz. 490).

2) w sprawach wyborczych przepisy polskie zmieniły cokolwiek względnie rozszerzyły kompetencje sądownictwa administracyjnego:

a) gminy wiejskie: § 67 tymczasowego rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 25. 3. 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. dz. pr. Nr. 19, poz. 190) o zmianie pruskiej ordynacji wiejskiej dla siedmiu wschodnich prowincji Monarchii z 3 lipca 1891 r. (zbiór praw pruskich str. 233);

b) miasta: § 5 (§§ 20 i 27)¹⁾ rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 12. 8. 1921 r. (Dz. U. Nr. 71, poz. 490) o zmianie ordynacji miejskiej dla sześciu wschodnich prowincji monarchii pruskiej z dnia 30 maja 1853 r. (Zbiór Ustaw Pruskich str. 261) i o przeprowadzeniu wyborów komunalnych w miastach b. dzielnicy pruskiej;

e) powiaty: § 13 rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 12. 8. 1921 r. (Dz. U. Nr. 71, poz. 492) o wyborach do Sejmików powiatowych na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej;

d) województwa: § 7 rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 12. 8. 1921 r. (Dz. U. Nr. 71, poz. 491) o wyborach do Sejmików Wojewódzkich.

3) finanse komunalne: artykuł 50 ustawy z 11. 8: 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansowi komunalnych (Dz. U. Nr. 94, poz. 747) pozostawia bez zmiany przepisy o środkach prawnych, służących płatnikom w b. dzielnicy pruskiej przeciwko pociąganiu ich do opłacania danin komunalnych. Czyli, że przepisy §§ 69 i d. pruskiej ustawy o daninach komunalnych z 14. 8. 1891 r. (Zbiór ustaw str. 132), a więc i unormowane tam kompetencje sądownictwa administracyjnego obowiązują nadal. Zmiana zaszła natomiast co do właściwości wojewódzkich sądów administracyjnych (występujących tutaj jako administracyjne władze uchwalające t. zw. *Beschlussbeorden*) do zatwierdzenia uchwał samorządów dot. poboru podatków, opłat, pożyczek itd. W tym względzie bowiem wobec odmiennego uregulowania tej materji przez

¹⁾ Nadto §§ 28a i 33, lecz już nie jako sądy administracyjne w rozumieniu przepisów pruskich, lecz jako administracyjne władze uchwalające, (t. zw. *Beschlussbeorden*).

ustawę z 11. 8. 1923 r. kompetencja wojewódzkich sądów administracyjnych odpadła.

II. Szkolnictwo powszechne: Ustawa z 17. 2. 1922 r. (Dz. U. Nr. 18. poz. 143) przekazuje obowiązek zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych, przewidzianych w planie sieci szkolnej, Państwu i gminie. Przez gminę rozumie się tu gminę polityczną. We Województwie poznańskim na zasadzie przepisów pruskich (Allg. Landrecht) ciężar szkolny co do publicznych szkół ludowych spoczywał na osobnych korporacjach szkolnych (t. zw. Schulsozietaeten) a nie na gminie politycznej. Sprawa uzyskiwania środków na publiczne szkoły ludowe była też odrębnie uregulowana. Z przejściem jednak w myśl wyżej podanej ustawy obowiązku zakładania i utrzymywania publicznych szkół powszechnych na gminę polityczną (pokrywa wydatki na nią przypadające w ramach ogólnego budżetu gminnego) odpada moc obowiązująca przepisów pruskich w kierunkach odmiennie w tym względzie uregulowanych ustawami polskimi. Ponieważ w dziedzinie publicznych szkół ludowych przepisy pruskie (§§ 46 i d. ustawy z 1. 8. 1883 r. Zb. U. str. 237) poruczały też pewne kompetencje sądownictwu administracyjnemu, więc i one odpowiednio odpadają.

III. Sprawy drogowe:

a) Ustawa z 10. 12. 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z r. 1921 Nr. 6, poz. 32) znosi sprzeczne z nią a dotychczas obowiązujące na obszarze Rzeczypospolitej ustawy oraz przepisy o budowie i utrzymaniu dróg. — Ogólne rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy dotąd nie wyszło, tylko kilka częściowych (dot. kwalifikacji samorządowej służby drogowej, statutu wzorowego dla spółek drogowych i szereg okólników);

b) ustawa z 10. 12. 1920 r. o dostarczeniu środków przewozowych do budowy i utrzymania dróg publicznych i mostów (Dz. U. z r. 1921 Nr. 6, poz. 31), rozciągnięta też na obszar obu Województw rozporządzeniem Ministra Robót Publicznych z 22. 9. 1922 r. (Dz. U. Nr. 82, poz. 735);

c) ustawa z 7. 10. 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych (Dz. U. Nr. 89, poz. 656). Art. 27 tej ustawy uchyla moc obowiązującą wszelkich ustaw i rozporządzeń obowiązujących w poszczególnych dzielnicach w przedmiocie przepisów porządkowych o używaniu, ochronie i utrzymaniu dróg;

ad a — c): Ustawy powyższe nie regulują kwestji drogowej wyczerpująco, żadna zaś z nich nic nie stanowi o kompetencji sądownictwa administracyjnego, mimo, że na mocy

przepisów pruskich (ordynacje drogowe, §§ 55 i dalsze ustawy. 25 l. 8. 1883 r. Zb. U. pr. str. 237) kompetencje sądownictwa administracyjnego w sprawach drogowych były bardzo szerokie. Ustalenie tedy czy w poszczególnych sprawach drogowych zachodzą nadal jeszcze właściwości sądów administracyjnych pozostanie rzeczą interpretacji prawnej.

IV. Sprawy wodne: Ustawa wodna z 19. 9. 1922 r. (Dz. U, Nr. 102, poz. 938) uchyla sprzeczne z nią postanowienia ustaw i rozporządzeń odnoszące się do tych samych przedmiotów (art. 263). Ponieważ zaś o sądownictwie administracyjnym nic nie stanowi a natomiast zaprowadza odrębne władze dla spraw wodnych (art. 184 i d.) przeto kompetencje sądownictwa administracyjnego w sprawach wodnych (pr. ustawa wodna z 1913 r.) uregulowanych polską ustawą wodną odpadły (jedyne wyjątek przejściowy w art. 255).

V. Sprawy wspierania ubogich: Ustawa o opiece społecznej z 16. 8. 1923 r. (Dz. U. Nr. 92, poz. 726) wchodząca w życie z dniem 22 marca 1924 r. uchyla (ogólnie) wszelkie postanowienia prawne sprzeczne z zasadami przyjętymi w tej ustawie. Z ustaw obowiązujących w obu Województwach w dziedzinie opieki nad ubogimi wchodzi w szczególności pod uwagę ustawa niemiecka z 30 maja 1908 r. (Dz. U. Rz. n. str. 381) i pruska wykonawcza z 8. 3. 1871 r. (Zb. U. str. 130). Art. 21 ustawy z 16. 8. 1923 r. reguluje kompetencje władz odmiennie od powyższych dwu ustaw a w szczególności sądom administracyjnym, które na zasadzie dotychczasowych przepisów były właściwe m. i. także do rozstrzygania sporów między związkami ubogich co do zwrotu kosztów wsparcia, żadnych kompetencji nie pozostawia. — Ze zapowiedzianych w art. 23 ustawy z 16. 8. 1923 r. rozporządzeń wykonawczych dotąd nie ukazało się w Dzienniku Ustaw ani jedno.

VI. Podatki państwowe:

a) Podatek od przyrostu wartości: Ustawa z 21. 9. 1922 r. (Dz. U. Nr. 88, p. 785) uchyliła podatki od przyrostu wartości ustanowione bądź na rzecz Państwa, bądź na rzecz ciał samorządowych. Tęsamem straciła z dniem 20. 10. 1922 r. moc obowiązującą w obu województwach ustawa z 14. 2. 1911 r. o podatku od przyrostu wartości (Zuwachst-
steuergesetz., Dz. U. Rz. n. str. 33);

b) podatek obrotowy: art. 125 ustawy z 14. 5. 23. r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego (Dz. U. Nr. 58. poz. 412) uchylił moc obowiązującą niemieckiej ustawy o podatku obrotowym (Umsatzsteuergesetz) z 26. 7.

1918 r. (Dz. U. Rz. n. str. 779) z wyjątkiem postanowień tej ustawy dotyczących podatku od przedmiotów zbytku.

ad a i b: Na mocy pruskich przepisów wykonawczych przysługiwały sądownictwu administracyjnemu kompetencje do rozstrzygania skarg przeciw decyzjom wymiarowych władz podatkowych oraz dalszych środków prawnych w toku instancji. Wobec uchylecia wyżej wymienionych ustaw odpadła też właściwość sądownictwa administracyjnego w tym względzie (z jedynym wyjątkiem podanym pod b) na końcu).

VII. Obywatelstwo: art. 17 rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z 5. II, 1921 r. (Dz. U. Nr. 16. p. 95) w przedmiocie wykonania ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego z dnia 20 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. Rz. P, Nr. 7, p. 44 Wzgl. Dzt Urz. Min. b. dzielnicy pruskiej Nr. 10. str. 221) wprowadza na obszar b. dzielnicy pruskiej w oznaczonych tam wypadkach kompetencję Senatu Administracyjnego przy Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu²).

VIII. Art. 1 ustawy z 3. VIII, 1922 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym (Dz. U. Nr. 67, p. 600), opierający się o art. 73 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17. III. 1921 r. (Dz. U. Nr. 44, p. 267) znacznie rozszerza rzeczowy zakres właściwości sądownictwa administracyjnego również i w odniesieniu do województw poznańskiego i pomorskiego, choć tylko co do instancji najwyższej i na razie w tych wypadkach jedynej.

IX. Wreszcie wspomnieć należy, że ustawa z 4. IV. 1922 i. o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń (Dz. U. Nr. 33, p. 264) w art. 17 przekazała w b. dzielnicy pruskiej wojewódzkim sądom administracyjnym rozstrzyganie zażaleń od orzeczeń zarządu gminy w drodze postępowania uchwałowego (t. zw. Bschlussverfahren, nie będące sądownictwem administracyjnym w rozumieniu przepisów pruskich). Kompetencja ta (jednak odpadła, gdyż ustawa z 4. IV. 1922 r. straciła moc obowiązującą z upływem 25. XI. 1923 r. (Ustawa z 1. VI. 1923 r. Dz. U. Nr. 59, p. 418).

²) Obecnie Najwyższego Trybunatu Administracyjnego w Warszawie (art. 35 ustawy z 3. 8. 1922 r. Dz. U. Nr. 67, poz. 600).